

4. Харенко В. М. Эмоциональные средства регулирования межличностных отношений // Методика интенсивного обучения иностранным языкам / Под ред. В. А. Бухбиндера, Г. А. Китайгородской. – К.: Вьнца школа, 1988. – С. 304-310.

5. Willims E. Reading in the Language Classroom. Essential Language Teaching Series – Macmillan Publishers Ltd. – P. 35-37.

Аннотация

Тема данной статьи отвечает требованиям современности. В ней раскрыты актуальные вопросы формирования социокультурной компетенции у студентов I курса педагогического вуза на материале англоязычной поэзии. Теоретически обобщается состояние проблемы в научной литературе.

Куценко Т.М.
Прикарпатський університет
імені Василя Стефаника

**ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ ЗА РОБОТОЮ
ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В ПЕРІОД 1930-1980 РР.
(НА ПРИКЛАДІ КИЇВСЬКИХ ШКІЛ)**

За останні десятиріччя проблемам управління освітою приділяється все більше уваги, вбачаючи його основне завдання в забезпеченні надання якісної освіти. Якщо ще у ХХ столітті питання якісної освіти в основному розглядались стосовно вищої школи, то сьогодні вчені у підвищенні якості все більше звертають увагу на перші її ступені.

Управління забезпечує підтримку і розвиток системи освіти, шляхом переробки інформації, що циркулює за принципом прямого і зворотного зв'язку між управляючою підсистемою та підсистемою, що управляється. Забезпечує надходження інформації про стан керованої системи до управляючої така функція управління як контроль.

Змістова частина контрольної діяльності є ключовим моментом в системі контролю. Від того, наскільки повно будуть відображені показники досягнення освітньої мети у змісті контролю, залежить якість інформації, що ним надається і прийняття управлінських рішень за висновками контролю.

Необхідною умовою для створення оптимальної системи державного контролю за діяльністю початкової ланки освіти є вивчення історичного досвіду діяльності органів управління.

Питання історії та розвитку системи освіти та органів управління освітою в Україні вивчались багатьма авторами: Л.М. Камініною, М.К. Рунковою, О.Я. Савченко, Б.М. Сткупариком, О.В. Сухомлинською та ін. Зміст роботи та організація діяльності органів управління освітою висвітлені в роботах Є.С. Березняка, З.Л. Береговського, В.Г. Стоси, В.П. Стрезікозіна, М.І. Кондакові, М.Л. Портнова, П.В. Худомінського та ін.

Проте питання контролю роботи початкової школи потребують окремого вивчення.

Для цього ми проаналізували архівні матеріали з питань роботи Київських районних відділів народної освіти щодо контролю над початковою школою за період з 30-х кінця 80-х років ХХ ст.

У 30-х роках звіти про роботу шкіл не містили належного аналітичного матеріалу навчально-виховної діяльності школи. Так у “Відчиті про підсумки 1933/34 навчального року”, що має обсяг лише 7 сторінок висвітлені такі питання:

- кількість учнів, охоплених навчанням;
- успішність;
- деякі недоліки в роботі школи, наприклад, “засміченість керівного складу шкіл та учителів ідеологічно-ворожими елементами”;
- аналіз педагогічних кадрів за освітою і соціальним походженням [1].

В інших документах того періоду так само приділяється основна увага педагогічним кадрам. Питанням початкової школи не висвітлюється в жодному звіті, статистичних даних наповнюваності класів.

Основні проблеми, на які зверталась найбільша увага перевіряючих 30-40-х років, це:

- охоплення всіх дітей шкільного віку навчанням
- забезпечення педагогами з відповідної підготовкою
- боротьба з “ідеологічно-ворожими елементами” у школі.

Починаючи з 40-х років питанням вивчення роботи початкової школи виділялось окремих пунктом у планах роботи райвно. Однак і надалі початкова школа не перевірялась належним чином. У звітних документах про роботу районних та міського відділу освіти зустрічається критика роботи з цього питання. Так, у плані роботи Київського міського відділу народної освіти на 1949/50 навчальні роки у вступі показано недоліки за попередній навчальний рік, серед яких “... не було організовано глибоке вивчення роботи початкових класів” [2].

Інспекторський контроль у 40-х роках був зосереджений головним чином на стані успішності навчання учнів.

У актах перевірки роботи шкіл Києва за 1953 серед завдань перевірок не намічено окрему перевірку початкової школи, проте у перерахованих завданнях знаходимо: “Вияснити дійсний стан навчально-виховної роботи” [3]. Наведена нижче оцінка роботи початкової школи дуже загальна “Відвідування уроків у початкових класах, бесіди з учителями при розробці уроків, перевірка документації показана, що всі вчителі готуються до уроків, мають поурочні плани, забезпечують засвоєння програмного матеріалу і належні знання учнів”. Після чого аналізуються перевірені уроки, але цей аналіз носить описовий і загальний характер, в основному змальовують стиль роботи вчителя, підкреслюючи негативні і позитивні сторони. У акті фронтальної перевірки школи № 101 [3, 102] знаходимо лише півтори сторінки, присвячені висвітленню роботи початкової школи. “Викладання в початкових класах в основному заходяться в задовільному стані”. Далі наводяться декілька характеристик роботи учителів трома-чотирьма реченнями, наприклад, “уроки проводять жваво, працюють за планом, зошити перевіряє...” У деяких актах фронтальної перевірки школи взагалі відсутність відомості про початкову школу.

Відомо, що районних відділах освіти не було окремого інспектора з питань початкової школи. Цими питаннями при фронтальних перевірках шкіл займалась та ж людина, що перевірила викладання окремих предметів старшої та основної школи.

До 70-х років оцінювали роботу шкіл, її керівника, педагогічного колективу і вчителя за конкретними наслідками роботи вчителя, всього педагогічного колективу школи. “Оцінюючи ефективність праці керівника необхідно виходити з того, що він відповідає за роботу певного колективу. Таким чином, ефективність праці керівника великою мірою характеризується ефективністю функціонування очолюваного ним підрозділу”. [4, 32]

Починаючи з 70-х років минулого століття зміст діяльності районних відділів освіти зазнає певних змін. Якщо раніше основна увага при інспектуванні шкіл акцентувалась на роботі вчителя, за якою оцінювали і ефективність внутрішньошкільного керівництва і контролю, то тепер акцент змістився на аналіз роботи директора та його заступників.

Відповідальність за якість роботи педагогічного колективу переноситься на керівника. Інспектор відтепер повинен перевіряти лише стан

внутрішньошкільного контролю, виявляти рівень діяльності керівництва школи.

У довідках фронтальних перевірок шкіл початкова школа продовжує аналізуватись поверхово, знову розглядаються лише питання успішності учнів молодших класів з мови математики та читання. Немає матеріалів повного аналізу роботи початкової школи. Перевіряючі обмежуються загальними фразами – “в цілому успішне засвоєння знань”.

Однак деякі питання початкової школи все ж висвітлюються у звітних документах того часу: ”У більшості вчителів не продумується індивідуальна робота з учнями. Ці факти свідчать про недостатню підготовку цих вчителів до роботи в початкових класах, а також недостатній контроль адміністрації за їх роботою” [5].

У багатьох довідках райвно знаходимо критику на адресу того, що урокам математики і мови приділяється більше уваги з боку керівництва навчального закладу, а такі уроки як музика, образотворче мистецтво, праця у початкових класах майже не перевіряються.

Лише у деяких довідках в переліках питань, що обговорювались на педагогічних радах знаходимо питання навчально-виховного процесу в початкових класах.

Підсумкова інформація про роботу навчальних закладів за рік практично не містить аналітичної інформації роботи початкової школи. Так, Інформація про підсумки роботи установ народної освіти м.Києва 1972/73 н.р. висвітлює такі питання:

- охоплення всіх дітей району навчанням
- успішність
- перехід на кабінетну систему навчання [6].

Лише кілька абзаців цієї інформації, що має обсяг 40 (!) сторінок, присвячені початковій школі, наприклад, “уроки читання, математики, учителів 1-3 класів тт. Баклан Л.Ф(сш №173), Костікової Н.В. (сш № 124) і багатьох інших проходять співзвучно часу, на них учні в доступній формі знайомляться з матеріалами партійних з’їздів...”

В цей час основні завдання державного контролю полягають у вивченні діяльності шкіл “... щодо практичного втілення рішень партії і уряду в області народної освіти, виконання нормативних документів з питань організації і змісту навчання і виховання підростаючого покоління, в оперативному усуненні недоліків в цій діяльності” [7, 7].

Стрезікозін В.П., аналізуючи роботу райвно того часу, писав про її недосконалість. Перевіряючі часом обмежуються тільки тим, що встановлюють кількість невстигаючих учнів, наголошував він, оцінюють роботу школи за середнім відсотком успішності. Розглядаючи роботу інспекторів у початковій школі він зауважує, що мало звертається уваги на виконання програм із таких предметів як музика, образотворче мистецтво, фізична культура, трудове навчання. "Початкова школа іноді інспектується поверхово, не всі початкові школи перевіряються щорічно. Пропозиції за результатами перевірки мають випадковий характер і не торкаються найбільш вагомих питань роботи" [7, 10].

У своїй книзі "Інспектування школи" він наводить приклади проведення контролю в початковій школі. Зміст контрольних дій полягає у виявленні відхилень від програми та перевірки повноти вивченого матеріалу, з кожного предмету.

Однак в реальних перевірках роботи школи, за даними Державного архіву м.Києва, такий аналіз роботи початкової школи не проводився. Найчастіше перевіряли викладання тільки з таких навчальних дисциплін як математика та мова.

В критеріях оцінки діяльності загальноосвітньої школи, схвалених колегією Міністерства освіти СРСР 16.04.1982р., говориться про недопущення оцінки діяльності школи на основі проценту успішності або кількості проведених виховних заходів. Натомість міністерство звертає увагу органів управління освітою на необхідність при оцінці роботи школи давати глибокий, всебічний аналіз навчально-виховного процесу і його результатів.

З початком реформи загальноосвітньої школи 1984 року, система управління зазнала масивної критики на свою адресу. Одним з характерних проявів застійних тенденцій в діяльності районних відділів народної освіти стала гіпертрофія контролю. Зросла кількість перевірок і одночасно знижувався коефіцієнт їх корисної дії. Інспектування почасти приймало яскраво виражений формально-бюрократичний характер.

Поступово спрямованість діяльності районних відділів освіти поступово переходить від контрольної на організаційно-педагогічну та інструктивно-методичну.

Як ми змогли переконатися, акценти в роботі місцевих органів управління освітою поступово зміщувались, так само і критерії оцінювання роботи школи зазнавали змін, що було обумовлено конкретною історичною

ситуацією: суспільно-політичним і економічним устроєм країни, розвитком педагогічної науки.

Основними завданнями народних шкіл впродовж до 30-40-х років було охоплення всіх дітей навчанням. Для органів управління освітою важливими були питання створення, організації та забезпечення роботи освітніх закладів. Тоді основними питаннями, що потребували вирішення були: підготовка педагогічних кадрів та забезпечення ними шкіл; побудова приміщень шкіл; організація навчання дітей. Питання якості освіти ще не стали пріоритетними, нагальною потребою часу було створення освітніх навчальних закладів.

Із приходом радянської влади школи перетворились на кузню нового суспільства – “радянського народу”. Питання якості керівних і педагогічних працівників вирішувалось через призму приналежності до певного класу і партії. Довгий час школа залишалась занадто політизованою, що накладало відбиток на оцінювання роботи вчителя і школи.

Відвідування уроків було основним методом оцінки роботи вчителя на всіх управлінських рівнях починаючи з шкільної адміністрації.

У 1972 році із затвердженням нового “Положення про шкільну інспекцію в якості одного з головних об’єктів інспектування для районного відділу освіти було визначено стан внутрішньошкільного керівництва і контролю. Однак питання внутрішнього управління на той час не були розроблені в науково-педагогічній літературі, в офіційних документах, так само, не було чітких вказівок щодо проведення його оцінки. Тобто контроль проводився часто за випадковими критеріями.

Як ми могли пересвідчитись, питання роботи початкової школи не завжди входили до переліку питань інспектування загальноосвітнього навчального закладу, а якщо і входили, то висвітлювались формально, без належного аналізу усіх сторін навчально-виховного процесу, оскільки на державному рівні початкову школу як специфічний об’єкт контролю не було визначено, і критерії її оцінки не встановлені. Інспекторські перевірки, як правило, не давали комплексного аналізу роботи початкової школи, задовольняючись загальними характеристиками.

На початку ХХ століття найпершим завданням школи було навчити дітей грамоті, що обумовлювалось історичною потребою того часу. Так відомо, що у 1910 році "показником освіти" – була кількість учнів на 100 чоловік населення, яка складала лише 4,67. Звичайно, що на той час найважливішим завданням був загальний всеобуч. У 20-30 роках способи

письма, рахунку були необхідні дитині: ніде крім школи вона отримати їх не могла. [8,179] Наш час – час загальної грамотності й більшість дітей приходять до школи вже підготовленими, вміють читати, писати і рахувати. Однак, як ми встигли помітити з попереднього матеріалу, саме загальнонавчальні навички (читання, рахунку і письма) і впродовж багатьох років були єдиним показником при перевірці діяльності початкової школи.

Використана література

1. Державний архів м.Києва фонд р-4, опис 1, спр. № 546.
2. Там само фонд р-4, опис 1, спр. № 744, арк 1.
3. Там само фонд р-4, опис 1, спр. № 904.
4. Голиков В.И. Эффективность управленческого труда. – К.: Наукова думка, 1974. – 143 с.
5. Державний архів м.Києва фонд р-4 опис 2 спр. № 663, арк 30.
6. Там само фонд р-4, опис 2, спр. № 558.
7. Инспектирование школы / Под ред. Стрезикозина В.А. – М.: «Просвещение», 1977. – 304 с.
8. Соловейчик С.Л. Час ученичества. – М.: “Детская литература”, 1970. – 156с.

Аннотация

В статье рассмотрены вопросы проведения государственного контроля за работой начальной школы в период 1930-1980 гг. (на примере киевских школ). Акцентируется внимание на значении качественного образования в начальной школе, анализируются архивные материалы.

**Макаренко Л.Л.
НПУ імені М.П.Драгоманова**

ФОРМУВАННЯ ПОНЯТТЯ КОМП'ЮТЕРНОЇ ГРАМОТНОСТІ В ПЕДАГОГІЧНІЙ НАУЦІ

Історія формування комп'ютерної грамотності змінює концептуальні уявлення суспільства про застосування провідних методів, технічних засобів в освіті, а також про роль і місце людини у різноманітних сферах діяльності. Ще кілька років тому комп'ютерна грамотність визначалась як необхідна умова підвищення рівня інтелектуального розвитку, а отже, і кожна освічена людина повинна була вміти програмувати, тобто писати алгоритми. Сучасні